

احمدوخشینه

استادیار دانشگاه دوستی ملل روسیه

گراف نیست اگر بگویم که ایده واقعیت تهدیدات هسته‌ای یا به عبارتی استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی با پایان جنگ سرد و فروپاشی شوروی فروکش کرد و در سه دهه گذشته این گزاره بسیار پررنگ بود که در درگیری‌های منطقه‌ای نباید بر این قبیل اقدامات مخاطره‌انگیز معطوف شد؛ بنابراین چه شد که بیم کشیده‌شدن بحران اوکراین به یک جنگ هسته‌ای مطرح شده است؟ پس از آنکه در هفته اول جنگ اوکراین، پوتین دستور داد تا نیروهای تسلیحات هسته‌ای راهبردی روسیه در سطح هشدار بالا قرار بگیرند. گمانه‌زنی‌های مختلفی مطرح شد و بار دیگر ۶۲ روز پس از آغاز کارزار اوکراین، این بار وزیر خارجه روسیه نسبت به خطر وقوع جنگ جهانی سوم با تمرکز بر یک جنگ هسته‌ای جدی و واقعی هشدار داد.
به اعتقاد برخی کارشناسان روس، همه چیز به کنفرانس مونیخ در ۱۹ فوریه بازمی‌گردد؛ یعنی هنگامی که زلنسکی در سخنانی اعلام کرد که در شرایط خاص اوکراین باید وضعیت فعلی خود بدون سلاح هسته‌ای را کنار بگذارد. البته شاید در تصور بسیاری از ناظران، در فضای جنگ روانی و تنش‌های رسانه‌ای که در آن روزها میان مسکو و کی‌یف و در سطحی وسیع‌تر روسیه و آمریکا وجود داشت، این گفته صرفاً بلوفی توخالی

بود و حتی از آن با عنوان جدلی ناموفق یاد می‌کردند؛ چراکه خروج از پیمان بوداپست قطعاً عواقب جدی را برای زلنسکی به همراه داشت و اساساً مورد اقبال اتحادیه اروپا هم نبود. باوجوداین کرملین این گفته‌ها را جدی گرفت و بیستم فوریه یعنی چهار روز پیش‌تر از ورود نظامی روسیه به اوکراین، ولادیمیر پوتین از تلاش برای عدم دستیابی کی‌یف به قابلیت هسته‌ای سخن گفت و حتی برخی کارشناسان روس معتقدند که همین صحبت‌ها دلیل تصمیم رئیس‌جمهور این کشور برای ورود نظامی به اوکراین در بیست‌وچهارم فوریه بود. اکنون با گذشت سه ماه از جنگ اوکراین، به باور مقامات روسیه، همچنان گزاره‌هایی درخصوص ظرفیت یک جنگ هسته‌ای مطرح است؛ به‌عنوان مثال دمتریی مدودف، معاون شورای امنیت روسیه، عرضه سلاح به اوکراین را برابر با افزایش احتمال درگیری مستقیم میان روسیه و ناتو و شکل‌گیری یک جنگ هسته‌ای ترجمه می‌کند. باوجوداین، این گزاره نیز پدیدار است که استفاده از سلاح‌های هسته‌ای منجر به ویرانی‌های گسترده، تلفات جمعی تصورناپذیر و پیامدهای زیست‌محیطی فاجعه‌باری می‌شود؛ پس بار دیگر به این پرسش می‌رسیم که چرا این سناریو مطرح شده است؟ روس‌ها ضرب‌المثلی

آیا خطر یک جنگ هسته‌ای تمام‌عیار وجود دارد؟

دارند که می‌گویند در فصل بارانی نباید بدون چتر بیرون بروید؛ به اعتقاد آنها یعنی اگر در یک روز آفتابی تابستانی، شما از بوقچه ابر سیاهی را می‌بینید، باید چتر بردارید؛ حتی اگر دیروز کارشناسان هواشناسی وعده داده بودند که ابرهای باران‌زا عبور خواهند کرد و امروز بارندگی نخواهد بود. عطف به این ضرب‌المثل که ریشه در باور ناخودآگاه آنها دارد، می‌توان گفت که از نگاه کرملین هنگامی که ابرهای سیاهی حتی در دوردست وجود داشته باشد که ممکن است در زمینه کنترل تسلیحات به آب‌وهوای بد منجر شود، باید چتر خود را بردارد. به نظر می‌رسد یکی از این ابرهای تاریک در آسمان کرملین خروج ترامپ از پیمان INF بود و دیگری بلوف زلنسکی و اکنون ارسال تسلیحات به اوکراین است که برآیند آنها فضایی خاکستری و مبهم در مقابل نگاه کرملین ایجاد کرده است. اما نکته‌ای قابل درنگ نیز در کیفیت این موقعیت وجود دارد؛ اگر تخمین شما برای درصد احتمال بارش یک تکه ابر سیاه با اشتباه محاسباتی روبرو شود و چند بار چتر بردارید و باران نیارد، دچار یک حرکت فرسایشی بیهوده و وسواس در تصمیم‌گیری می‌شوید یا چتر خیلی از اوقات ممکن است جلوی دست و پای شما را بگیرد و شما را با فرسایشی در برخی اقدامات

مواجه می‌کند. باوجوداین اگر خوش‌بینانه به این رفتار بنگریم، می‌توانیم امیدوار باشیم که هیچ فرد عاقلی، هر چقدر هم که محتاط باشد، در زمانی که هوا آفتابی است، برای یک تکه ابر سیاه چتر خود را باز نمی‌کند؛ مگر آنکه وسعت آن افزایش یابد و باران شروع به بارش کند. با این نگاه می‌توان تصور کرد که پیام مسکو به ناتو و مشخصاً واشنگتن مشخص است؛

آنها سپهر تهدیدات امنیتی را تیره نگاه می‌کنند؛ اما این به آن معنا نیست که قصد بازکردن چتر خود را برای ابرهای سیاه دارند؛ مگر آنکه تهدیدات جدی و عملیاتی‌تری مقابل دکترین امنیت ملی آنها قرار بگیرد. به هر حال نباید فراموش کنیم فرضیه «زمستان هسته‌ای» همچنان مورد استقبال اندیشمندان و تئورسین‌های آمریکایی و روسی است. در فرجام این سخن بار دیگر باید به یکی از مهم‌ترین تفاوت‌های وضعیت فعلی با جنگ سرد اشاره کنم؛

اینکه طرفین خطوط قرمز یکدیگر را به‌درستی فهم نمی‌کنند و در شناسایی میان بلوف و واقعیت ممکن است به اشتباه ریفتند و این درست همان نقطه عطف هولناک است؛ اینکه مبادا مسکو به اشتباه برآوردش از چشم‌اندازی تیره، آغاز یک تکرک بیکاره باشد یا اینکه یک نسیم اشتباه، آرایش تهدیدها را از کنترل خارج کند و به سمت سپهری متلاطم سوق دهد.

رئیس‌جمهور روسیه از بحران کمبود مواد غذایی برای بهبود موقعیت خود استفاده می‌کند

سلاح غذایی پوتین

حدود ۲۷۶ میلیون نفر از مردم جهان از کمبود شدید مواد غذایی رنج می‌برند و اگر جنگ اوکراین ادامه پیدا کند، حداقل ۴۷ میلیون نفر دیگر به این رقم افزوده می‌شود.

همچنین روسیه یکی از صادرکننده‌های جهانی کود کشاورزی به شمار می‌رود و اوکراین هم صادرکننده عمده ذرت و روغن آفتابگردان است. هم‌زمان جنگ در اوکراین به‌ویژه در جبهه‌های شرقی ادامه دارد. آسوشیتدپرس در گزارشی به نقل از مقام‌های نظامی روسیه، نوشت نیروهای این کشور با همراهی جدایی‌طلب‌های اوکراینی شهر کلیدی و استراتژیک «لیمان» در شرق این کشور را تصرف کرده‌اند. شهر لیمان دومین شهر بزرگ منطقه دونباس به

رئیس‌جمهور روسیه می‌خواهد با استفاده از بحران کمبود مواد غذایی در جهان که در پی حمله این کشور به اوکراین اوج گرفته، از غرب امتیاز دریافت کند تا از تبعات ناکامی در اوکراین بکاهد. ولادیمیر پوتین در تماس تلفنی با رهبران فرانسه و آلمان گفته که روسیه مایل است راهی برای ازسرگیری صادرات محموله‌های غلات اوکراین از بنادر دریای سیاه فراهم کند اما به شرطی که با خواست‌اش موافقت شود. رویترز در گزارشی به نقل از سخنگوی کرملین نوشت که «روسیه به‌نوبه خود آماده است کمک کند تا راهی برای صادرات بدون مانع غلات، از جمله صادرات غلات اوکراین، از بنادر دریای سیاه، ایجاد شود». پس از حمله روسیه به اوکراین، قیمت جهانی مواد غذایی، به‌ویژه غلات به‌شدت بالا رفت. برخی از کشورهای صادرکننده هم مانند هند، عرضه گندم خود را به‌دلیل قیمت بالا و نیازهای داخلی متوقف یا به‌شدت محدود کردند.

بالا‌رقتن بهای انرژی و مواد غذایی در جهان، کشورهای اروپایی را برای تشدید تحریم‌های بیشتر بر روسیه تحت فشار قرار داده است. روز گذشته بانک مرکزی آمریکا اعلام کرد در صورت کاهش شدید صادرات نفت روسیه، بهای نفت خام «برنت» ممکن است به ۱۵۰ دلار در هر بشکه برسد. درحال‌حاضر، مقاومت مجارستان و برخی دیگر از کشورها، اجرای بسته ششم تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه روسیه را متوقف کرده است. رویترز در بخش دیگری از گزارش خود به نقل از مقام‌های روسیه نوشت پوتین در گفت‌وگو با امانوئل مکرون، رئیس‌جمهوری فرانسه و اولاف شولتس، صدراعظم آلمان، به آنها گفته است حاضر است در صورت لغو تحریم‌ها، صادرات کود و محصولات کشاورزی خود را افزایش دهد. پوتین پیش‌تر نیز پیشنهادهای مشابهی را با رهبران اتریش و ایتالیا در میان گذاشته بود.

دفتر رئیس‌جمهوری فرانسه اعلام کرد که مکرون و شولتس به نوبه خود از روسیه خواسته‌اند با رفع محاصره بندر اودسا در اوکراین اجازه صادرات غلات را بدهد. این دو رهبر به «وعده رئیس‌جمهوری روسیه برای تضمین دسترسی کشتی‌ها به بندر اودسا برای صادرات غلات توجه دارند».

از زمان آغاز حمله روسیه به اوکراین، پوتین تحت فشار افکار عمومی جهان قرار دارد و متهم است که از گرسنگی به‌عنوان سلاخی در حمله نظامی مسکو به اوکراین استفاده می‌کند. روسیه و اوکراین ۳۰ درصد گندم جهان را تأمین می‌کنند. نهادهای کارشناسی اتحادیه اروپا و دولت آلمان در روزهای اخیر گفته‌اند که روسیه از صادرات غله اوکراین که مقصد اصلی آن آسیا و شمال آفریقااست جلوگیری می‌کند و این باعث افزایش شدید بهای مواد غذایی شده است. براساس برآوردهای برنامه جهانی غذا در اوایل سال ۲۰۲۲

شرکت گاز استان مازندران (سهامی خاص)

شرکت گاز استان مازندران در نظردارد مناقصات جدول ذیل را بین پیمانکاران واجد شرایط با مشخصات و شرایط ذکر شده به روش مناقصه عمومی و از طریق سامانه تدارکات الکترونیکی دولت برگزار نماید .
کلیه مراحل برگزاری مناقصه از دریافت اسناد مناقصه تا ارائه پیشنهاد مناقصه گران و بازگشایی پاکت ها از طریق درگاه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت (ستاد) به آدرس WWW.SETADIRAN.IR انجام خواهد شد و لازم است مناقصه گران در صورت عدم عضویت قبل ، مراحل ثبت نام در سایت مذکور و دریافت گواهی امضای الکترونیکی را جهت شرکت در مناقصه محقق سازند .

ردیف	موضوع مناقصه	شماره در سامانه	مبلغ تضمین	مبلغ بر آورد
1	ساخت و نصب ۵۰ عدد انشعاب پراکنده و اجرای ۵۰۰۰ متر شبکه حفره خالی در سطح شهرستان محمودآباد	۲۰۰۱۰۹۱۵۷۸۰۰۰۰۳۵	۱,۲۸۹,۹۳۱۳,۰۰۰	۲۵,۷۸۴,۲۴۶,۴۹۹
2	نگهداری و تعمیرات اداره گاز شهرستان نوشهر سال ۱۴۰۱	۲۰۰۱۰۹۱۵۷۸۰۰۰۰۳۶	۱,۸۸۳,۶۱۲,۰۰۰	۳۷,۶۷۲,۲۲۵,۴۰۰

شرح مختصر کار :

- محل تأمین اعتبار :** منابع داخلی
- نوع تضمین فرایند ارجاع کار :** تضمین معتبر براساس آیین نامه تضمین معاملات دولتی مصوبه هیات وزیران به شماره ۵۰۰۲/ت/۱۳۳۴ هـ ق مورخ ۱۳۹۴/۹/۲۲ و اصلاحات بعد از آن در خصوص کارهای ایمن‌سازی
- محل اجرای پروژه :** در محدوده گاز استان مازندران
- تاریخ انتشار مناقصه در سامانه :** ساعت ۱۰ صبح روز دوشنبه ۱۴۰۱/۳/۹ می باشد .
- مهلت زمانی در یافت اسناد مناقصه از سایت :** ساعت ۱۴:۳۰
- روز جلسه رشنه‌بندی تاریخ :** ۱۴۰۱/۳/۱۱
- مهلت زمانی ارائه پیشنهاد :** ساعت ۱۴:۳۰ روز شنبه تاریخ ۱۴۰۱/۳/۲۱ ضمناً اصل تضمین شرکت در فرآیند ارجاع کاردر این مهلت ثبت اتوماسیون اداری و تحویل دبیر خانه رمز محرمانه حراست (کرد)
- زمان بازگشایی پاکت ها :** ساعت ۹ روز یک شنبه تاریخ ۱۴۰۱/۳/۲۲
- مدت اعتبار پیشنهادها :** سه ماه می باشد و این مدت حداکثر برای یکبار قابل تمدید است.
- شرایط منقازی :**

–داشتن گواهی صلاحیت در رشته تاسیسات و تجهیزات ازسازمان بر نامه و بودجه با ظرفیت آزاد و مجاز
–داشتن توانایی ارائه تضمین شرکت در فرآیند ارجاع کار و انجام تعهدات طبق ضوابط کارفرما
–داشتن کد اقتصادی از وزارت اقتصادی و دارایی
–ثبت نام و اخذکد اطلاع رسانی پایگاه ملی مناقصات با مراجعه به

شمار می‌رود و یک مرکز مهم راه‌آهن و حمل‌ونقل منطقه‌ای است.

روزنامه واشنگتن‌پست هم در تحلیلی نوشت درحالی‌که حضور نظامی روسیه در این کشور ادامه دارد و بسیاری پوتین را در چهره «آدولف هیتلر»، رهبر آلمان نازی در جنگ جهانی دوم، معرفی می‌کنند، در داخل اروپا آتهایی که کم‌کمان سعی دارند راهی برای ماشاات و دیپلماسی با پوتین بیابند «بزدل» معرفی می‌شوند. به‌نوشته واشنگتن‌پست، مکررون به دلیل تلاش برای «صحت منطقی» با پوتین، مسخره شد و صدراعظم آلمان هم به‌خاطر تعللش در ممنوعیت واردات نفت و گاز روسیه، با انتقادهای جدی مواجه شد.

ادامه از صفحه ۲

اقلیم کردستان عراق؛ تهدید یا فرصت؟

بخش سوم نشست به دیدگاه‌های محمد صدیق احمد درخصوص فرصت‌های مغفول‌مانده در روابط ایران و اقلیم اختصاص پیدا کرد. این دیپلمات اسبق اقلیم کردستان عراق در تهران گفته‌ایش را با این سؤال آغاز کرد که آیا در محیط همسایگی و با وجود اشتراکات تاریخی بسیار زیاد دو طرف این سطح از تنش بین جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان عراق سودی دارد؟ محمد صدیق احمد در ادامه بیان می‌دارد: «هم‌اکنون موجودیتی به نام اقلیم کردستان عراق وجود دارد که به یک حاکمیت منطقه‌ای دست یافته است. حال پس از سال‌ها رنج، آوارگی و نسل‌کشی در اشکال گوناگون اکنون ملت گرد این امید را دارد که در فضای صلح، امید و بدون جنگ قرار گیرد. در کنار آن رهبران، احزاب و شخصیت‌های اقلیم کردستان تلاش زیادی کردند تا آثار جنگ از این برود و با امکانات موجود شروع به سازندگی شده است. درعین‌حال اقلیم کردستان در ارتقای ظرفیت سیاسی و دیپلماتیک عراق نقش بی‌بدیلی دارد. مضافاً اقلیم کردستان عراق سعی کرده است روابط خارجی گسترده و البته متوازنی را با جامعه بین‌الملل و به‌خصوص همسایگان خود برقرار کند که یک رابطه ویژه بین اقلیم کردستان عراق و جمهوری اسلامی ایران وجود دارد؛ اما این وضعیت در سال‌های اخیر در ابهام فرو رفته است؛ چون اگر نگوییم در روابط فی‌مابین یک بحران جدی حاکم است؛ ولی یک شک یک دیوار بلند از بی‌اعتمادی بین تهران و اربیل شکل گرفته است. با توجه به این شرایط غیرطبیعی و ناپایدار، چه در ایران و چه در اقلیم کردستان عراق ضروری است که با اراده جدی به تحقیق و پژوهش در این زمینه پرداخته شود؛ چراکه ادامه این شرایط می‌تواند نتایج ناگوار بیشتری را برای طرفین به دنبال داشته باشد.» این دیپلمات اسبق اقلیم کردستان عراق در تهران نگاه انتقادی به رفتارهای مسئولان جمهوری اسلامی ایران داشته و پیرو آن چنین می‌گوید: «بخشی از دولتمردان در جمهوری اسلامی ایران در قبال اقلیم کردستان عراق بیشتر تحت تأثیر تبلیغات جریان‌هایی قرار گرفته‌اند که از نزدیکی ایران و کردها در هر شکلی هراس دارند. در این فضا هجمه گسترده‌ای در جمهوری اسلامی ایران نسبت به اقلیم کردستان عراق و گاه مستقیماً مقامات ارشد اقلیم و حتی موجودیت اقلیم شکل گرفته است. باید به این نکته مهم توجه داشت که مردم احزاب و دولت در اقلیم کردستان عراق در شرایط سخت آوارگی از سوی جامعه و ملت ایران حمایت شده‌اند؛ بنابراین همواره و به طور مکرر مقامات اقلیم کردستان در مناسبت‌های مختلف قدردانی خود را نسبت به این پشتیبانی‌های ایران ابراز داشتند. حافظه تاریخی کردهای عراق هیچ‌گاه حمایت همه‌جانبه ایران در حوادثی مانند شبیمایی حلبچه، آوارگی میلیونی کردها در ۱۹۹۱ و یا هجوم داعش را از یاد نخواهد برد. براساس این قاعده هیچ مبنای عقلی و وجدی ندارد که تصور شود مردم و دولت اقلیم کردستان عراق در جبهه مخالف با جمهوری اسلامی ایران قرار دارد».

مواجه می‌کند. باوجوداین اگر خوش‌بینانه به این رفتار بنگریم، می‌توانیم امیدوار باشیم که هیچ فرد عاقلی، هر چقدر هم که محتاط باشد، در زمانی که هوا آفتابی است، برای یک تکه ابر سیاه چتر خود را باز نمی‌کند؛ مگر آنکه وسعت آن افزایش یابد و باران شروع به بارش کند. با این نگاه می‌توان تصور کرد که پیام مسکو به ناتو و مشخصاً واشنگتن مشخص است؛ آنها سپهر تهدیدات امنیتی را تیره نگاه می‌کنند؛ اما این به آن معنا نیست که قصد بازکردن چتر خود را برای ابرهای سیاه دارند؛ مگر آنکه تهدیدات جدی و عملیاتی‌تری مقابل دکترین امنیت ملی آنها قرار بگیرد. به هر حال نباید فراموش کنیم فرضیه «زمستان هسته‌ای» همچنان مورد استقبال اندیشمندان و تئورسین‌های آمریکایی و روسی است. در فرجام این سخن بار دیگر باید به یکی از مهم‌ترین تفاوت‌های وضعیت فعلی با جنگ سرد اشاره کنم؛ اینکه طرفین خطوط قرمز یکدیگر را به‌درستی فهم نمی‌کنند و در شناسایی میان بلوف و واقعیت ممکن است به اشتباه ریفتند و این درست همان نقطه عطف هولناک است؛ اینکه مبادا مسکو به اشتباه برآوردش از چشم‌اندازی تیره، آغاز یک تکرک بیکاره باشد یا اینکه یک نسیم اشتباه، آرایش تهدیدها را از کنترل خارج کند و به سمت سپهری متلاطم سوق دهد.

یادداشت

ترکیه، یک قدرت رو به رشد در آسیای مرکزی

اردوان امیراصلانی

از بسیاری جهات جنگ در اوکراین مانند هر دیگری دیگری، فرصت‌های بازسازی ژئوپلیتیک را برای برخی از کشورها ارائه داده است. بدون شک ترکیه یکی از قدرتمندترین قدرت‌های منطقه‌ای در آسیای مرکزی است و اکنون به دنبال دفاع از منافع خود است، آنکارا با تسریع روندی که به‌وضوح از سال ۲۰۱۹ تحت رهبری اردوغان ظهور کرد، از ابتدای سال میلادی مشارکت اقتصادی و نظامی خود را با اکثر جمهوری‌های شوروی سابق در آسیای مرکزی از قبیل قزاقستان، قرقیزستان، ترکمنستان و ازبکستان افزایش داده است.

پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱، ترکیه و کشورهای ترک‌زبان آسیای مرکزی که عمدتاً مسلمان هستند، با توجه به موقعیت جغرافیایی و از همه مهم‌تر نزدیکی قومی و فرهنگی، روابط نزدیک و مؤثری با یکدیگر برقرار کردند. با وجود اینکه ترکیه به‌سرعت به یک شریک تجاری برای کشورهای تازه استقلال‌یافته تبدیل شد اما ضعف‌های ساختاری، اقتصادی و گذار سیاسی دشوار آنها، پیشرفت روند تجاری را کند کرد، به نظر می‌رسد ابتکارات انجام‌شده برای ایجاد بازارهای مشترک، به‌ویژه از طریق سازمان کشورهای ترک که در سال ۲۰۰۹ تأسیس شد و آذربایجان را نیز دربر می‌گیرد، هرگز از مرحله صدور بیانیه فراتر نرفت و امکان ایجاد یک رویکرد چندجانبه در مقیاس بزرگ را فراهم نکرد. تا همین اواخر، ترکیه حتی در میان پنج شریک تجاری برتر قزاقستان جایگاهی نداشت و فقط ۴.۵ درصد از حجم تجارت این کشور را به خود اختصاص داده بود.

بااین‌حال، ایده توسعه «دنیای بزرگ ترکیه» از جمله برای آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها که آن را وسیله‌ای برای ایجاد پل‌های اقتصادی میان آسیای مرکزی و اروپا و مهم‌تر از آن محدودکردن نفوذ منطقه‌ای دو قدرت بزرگ جهان اسلام یعنی ایران و عربستان سعودی می‌دانند، همچنان جذاب است.

اردوغان با آگاهی از سهم راهبردی چنین تحولی برای ترکیه، مدت ۱۰ سال است که این ایده را هم‌زمان با اجرای دیپلماسی تهاجمی و نمایشی «نوع‌مثنی» تقویت کرده است. همین تداوم قدرت، کشورهای آسیای مرکزی را به دامن ترکیه کشانده است. درواقع دخالت ترکیه در دیگری سوریه جایگاه این کشور را به‌عنوان یک قدرت نظامی شایسته برای جمهوری‌های شوروی سابق تثبیت کرده است. به لطف مشارکت غیرمستقیم در جنگ اوکراین و حمایت لجستیکی از کی‌یف، آنکارا صنایع دفاعی خود را که پهلوهای پیشرفته TB۲ Bayraktar برای چرچمدان آن است در یک ویتترین باشکوه به نمایش گذاشته است. پیش از این نیز قدرت نظامی ترکیه در جریان درگیری میان آذربایجان و ارمنستان در قره‌باغ کوهستانی در پاییز ۲۰۲۰ ثابت شده بود و به‌وضوح برتری فنی باکو را نسبت به رقیب ارمنی خود تضمین کرد. در سال ۲۰۲۱ ترکمنستان، یکی از مشتریان اصلی ترکیه و قرقیزستان که با همسایه تاجیک خود درگیر بود، هردو برای تجهیز ارتش خود به پهباد معروف با-ترکیه قرارداد تسلیحاتی امضا کردند. ازبکستان نیز در ماه مارس گذشته با ترکیه قرارداد همکاری امضا کرد. دور روز پس از آغاز حمله روسیه به اوکراین، قزاقستان و ترکیه همکاری نظامی فیما بین را مورد بررسی قرار دادند و در اوایل ماه می، توکایف، رئیس‌جمهور قزاقستان، اولین سفر رسمی خود به استانبول را برای بحث در مورد توسعه مسیر تجاری جدید با قزاقستان به منظور ارتباط چین با ترکیه با دوزیرن روسیه انجام داد.

در دو سال گذشته شاهد توسعه پایدار تجارت دوجانبه در سطح اقتصادی بوده‌ایم. فقط در سال ۲۰۲۱، مبادلات ازبکستان و قزاقستان با ترکیه نسبت به سال ۲۰۱۹ یک میلیارد دلار افزایش یافته است و دو کشور خواهان افزایش مبادلات تجاری تا ۱۰ تا میلیارد دلار هستند. مبادلات تجاری ترکیه با قرقیزستان نیز در دو سال گذشته تقریباً دوبرابر شده است. ترکیه حتی درحال جریان کمبودهای ناشی از جنگ اوکراین و محدودیت‌های صادراتی روسیه است و به این ترتیب به تأمین‌کننده اصلی دارو برای برخی از شرکای جدید خود تبدیل شده است. اکنون این موضوع انگازنشدنی است که جنگ در اوکراین منجر به یک پیکربندی مجدد ژئوپلیتیک در منطقه شده است و آنکارا به‌طور مناسب از آن سود می‌برد. طبیعتاً ترکیه در مواجهه با روسیه تحت تحریم و طردشدن از صحنه بین‌المللی و غیبت منطقه‌ای غرب با خروج از افغانستان و حضور و نفوذ همه‌جانبه و فزاینده چین، به دنبال پرکردن این خلا استراتژیک است که با اهداف پان‌ترکیستی اردوغان و رؤیای او برای تبدیل‌شدن به رهبر ملت‌های ترک آسیا هم‌هنگی دارد. در این زمینه، ترکیه جایگزین معتبری برای قدرت‌های بزرگ روسیه و چین است که درنهایت شکننده می‌شال‌بارانگیز هستند.

بااین‌حال، نزدیکی ترکیه و کشورهای آسیای مرکزی و توسعه‌طلبی این کشور می‌تواند یکی از نگرانی‌های اصلی ژئوپلیتیک و تهدیدی برای ایران محسوب نشود. باید ادغان داشت که تهران روابط دوجانبه خود را با شرکای آسیایی در اطراف دریای خزر بهبود بخشیده است، چنانچه توافق‌نامه انرژی که در دسامبر ۲۰۲۱ با ترکمنستان و آذربایجان امضا شد، گواه این مدعاست. ایران با وجود قوم آذربایجانی و نزدیکی مذهبی باوجود هویت شیعی، پیوندهای فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی قوی با همسایگان خود در آسیای مرکزی دارد. بااین‌حال، با وجود نقش انرژی و مرکز اقتصادی که ایران می‌تواند دارا باشد، گفه ترازو همچنان به نفع رقیب ترکیه‌ای است. ۴۰ سال طردشدن از لحاظ اقتصادی و تحریم‌های پی‌درپی، توضیح‌دهنده وضعیت کنونی است. ایران در رقابت منطقه‌ای با ترکیه فقط در صورت تغییر مواضع استراتژیک و مشارکت‌های اقتصادی و تقویت قدرت نظامی که تا‌به‌حال به‌خوبی انجام پذیرفته، قادر به محدودسازی کسترش نفوذ ترکیه در این حوزه خواهد بود. در مواجهه با عقب‌نشینی روسیه و با توجه به منابع عظیم انرژی که در اختیار این است و ترکیه از آن بی‌بهره است، زمینه بیش از هر زمان دیگری برای پیشی‌گرفتن از آنکارا در منطقه مهیاست.